

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CLXIX. De modestia secundum, quòd consistit in exteriori
corporis apparatu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

De Modestia, in duos articulos diuisa.

ENDE considerandum est de modestia secundum quod consistit in exteriori apparatu.

Primo, Vtrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus & vitium.

Secundo, Vtrum mulieres peccent mortaliter in superfluo ornatu.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circa exteriorem ornatum possit esse virtus & vitium.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod circa exteriorē ornatum non possit esse virtus & vitium. Exterior enim ornatu non inest nobis à natura, un & in diuersitate temporu & locorum variatur. Vnde Augustinus dicit in 3. de doct. chri. talares, & manicatas tunicas hie apud veteres Romanos flagitiu erat nunc autem honesto loco natis non eas hie flagitiu est: sed sicut Phil. dicit in 2. Ethic. naturaliter inest nobis aptitudo ad virtutes. ergo circa huiusmodi non est virtus & vitium.

Præterea si circa exteriorē cultum esset virtus & vitium, oporteret quod etiam superfluitas in talibus esset vitiosa, & etiam delectus vitiosus: sed superfluitas in cultu exteriori non est vitiosa, quia sacerdotes & ministri altaris in sacro ministerio vitiosissimi uestib. utuntur. Similiter etiam delectus in talibus non videtur esse vitiosus, quia lau de quorundam dicit ad Heb. 11. Circueiunt in melotis, & in pellibus caprinis. non ergo videtur quod in talibus possit esse virtus & vitium.

Præterea Omnis virtus aut est theologica, aut moralis, aut intellectualis: sed circa huiusmodi non consistit virtus intellectualis, quæ perficitur in aliqua cognitione veritatis. Similiter etiam nec est ibi virtus theologica, quæ habet Deum pro obiecto, nec est etiam aliqua virtutum moralium, quas & Phil. tangit. ergo videtur quod circa huiusmodi cultum non possit esse virtus & vitium. Sed contra. Honestas ad virtutē pertinet: sed in exteriori cultu glori-

Præterea Andro. ponit austeritatem, quam inter virtutes enumerat, esse habitum, secundum quem aliqui nec afferunt alijs delectationes colloctionum, neque ab his recipiunt: sed hoc pertinet ad defectum ludi, ergo delectus ludi magis pertinet ad virtutem quam ad vitium.

SED CONTRA est, quod Phil. in 2. & 4. Eth. ponit defectum in ludo esse vitiosum.

RESPON. Dicendum, quod omne quod est contra rationem in rebus humanis, vitiosum est. Est autem contra rationem ut aliquis se alijs onerosum exhibeat, puta, dum nihil delectabile exhibet, & etiam coram delectationes impedit. Vnde Seneca dicit. Sic te geras sapienter quod nullus te habeat tanquam asperum, nec contemnat quasi vile. Illi autem qui in ludo deficiunt, nec ipsi dicunt aliquod ridiculum, & dicunt molesti sunt, quia si moderatos aliorum ludos non recipiunt: & ideo tales vitiosi sunt, & dicunt duri, & agrades, ut Phil. dicit in 4. Eth. sed quia ludus est utilis propter quietem & delectationem: delectatio autem & quies non propter se queruntur in humana vita, sed propter operationem, ut dicit in 10. Ethico. ideo defectus ludi minus est vitiosus, quam ludi superexcessus. Vnde Phil. dicit in 9. Eth. quod pauci amici propter delectationem sunt habendi: quia parum de delectatione sufficit ad vitam quasi pro condimento, sicut parum de sale sufficit in cibo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia penitentibus luctus indicit pro peccatis, ideo interdicit eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitium defectus, quia hoc ipsum est contra rationem, quod in eis ludus diminiatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod Hieremias ibi loquitur secundum congruentiam temporis, cuius status magis luctum requirebat. Vnde subdit. Solus sedebam, quoniam amaritudine replesti me. Quod autem dicit Tobias 3. pertinet ad ludum superfluum, quod patet ex eo quod sequitur. Neque cum his qui in leuitate ambulabant, participem me præbui.

AD TERTIUM dicendum, quod austeritas secundum quod est virtus, non excludit omnes delectationes: sed superfluas, & inordinatas. Vnde ut pertinet ad affabilitatem, quam Philosophus amicitiam nominat, vel ad eutrapeliam sicut iucunditatem: & tamen nominat & diffinit eam sic secundum convenientiam ad temperantiam, cuius est delectationes reprimere.

Lib. 3. de 7. Be. h. 4. c. 8. l. 5.

Lib. 4. cap. 8. par. 2. principio, to. 5.

Lib. 10. ca. 6. to. 5. Lib. 9. c. 10. a medio, to. 5.

Lib. 4. Ethic. c. 6. to. 5.

deratur quaedam honestas. dicitur n. Amb. in 1. de offi. Decor corporis non sit affectatus, sed naturalis, simplex, neglectus magis q̄ expeditus, non pretiosus & albens ab intus vestimentis, sed cōibus, vt honestati, vel necessitati nihil est, nihil accedat. nitori. ergo in exteriori cultu potest esse virtus & vitium.

RESPON. Dicendum, q̄ i ip sis reb. exterioribus quibus homo vitur, nō est aliquid vitii, sed ex parte hoīs qui inmoderate vitur eis: quae quidem immoderata potest esse dupliciter. Vno quidē modo, p̄ comparationē ad cōsuetudinē hoīum, cum quib. aliquis vitur. Vnde dicitur Aug. in 3. confel. Quae contra mores hoīum sunt flagitia, pro morū diuersitate vitanda sunt, vt pactū inter se ciuitatis & gentis consuetudine, vel lege firmatū, nullius ciuis, aut peregrini libidine violetur. Turpis est. n. oīs pars vniuerso suo non congruens. Alio modo, potest esse inordinantia in vsu talium rerū ex inordinato affectu vitis: ex quo quāque contingit q̄ homo nimis libidine talibus vitur sicut s̄m consuetudinē eorū cum quib. vitur, sicut p̄ter eorū consuetudinē. Vnde Aug. dicitur in 2. de doct. Chri. In vsu rerū abesse oportet libidinē, q̄ non solum ipsa eorū, inter quos vitur, consuetudine nequiter abutitur: sed et s̄p̄e fines eius egressa, s̄c̄ditatem suam, q̄ inter claustra morū solenniū laetabatur, flagitiosissima eruptione manifestat. Cōtingit autē ista inordinatio affectus tripliciter, q̄ tū ad superabundantiam. Vno modo, per hoc q̄ aliquis ex superfluo cultu vestium hoīum gloriā q̄rit, put. f. vestes, & alia hōi p̄tinent ad quendam ornatum. Vnde Greg. dicitur in quadā Homilia. Sunt nonnulli, q̄ cultū subtilium pretiosarūq; vestitū nō putant esse peccatū, qd̄ videlicet, si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, q̄ diues qui torquebat apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta p̄cipua. Excedentia propriū statum, nisi ad ad inanē gloriam quaerit. Alio modo, s̄m quod homo per superfluum cultum vestitū querit delicias, s̄m qd̄ vestis ordinatur ad corporis fomentum. Tertio, s̄m qd̄ nimia sollicitudinē apponit ad exteriorē vestitū cultum, et si non sit aliqua inordinatio

A ex parte finis: & s̄m hoc Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorē cultū. f. humilitatē, q̄ excludit intentionem gloriā, q̄ excludit intentionem gloriā (vnde dicit, q̄ humilitas est habitus non superabundās in sumptibus & preparationibus) & per se sufficientiam, quae excludit intentionē deliciarū (vnde dicit, q̄ per se sufficientia est habitus contentus quibus oportet, & determinatiua corū, quae ad viuere conueniunt, s̄m illud Apost. 1. ad Timoth. vlt. Habete alimenta & quibus regamur, his contenti simus) & simplicitatē, quae excludit superflūā sollicitudinē talium. Vnde dicit, q̄ simplicitas est habitus contentus his quae cōtinuant. Ex parte autem defectus similiter potest esse duplex inordinatio per affectum. Vno quidē modo, ex negligentia hominis, qui non adhibet studium, vel laborem ad hoc, q̄ exteriori cultu vitur s̄m quod oportet. Vnde Phil. dicit in 7. Ethic. q̄ ad mollitiem pertinet q̄ aliquis trahat vestimentū per terram, vt non laboret eluando ipsum. Alio modo, ex eo q̄ ipsum defectum exterioris cultus ad gloriam ordinat. Vnde dicit Aug. in lib. de sermone Dni in monte. Non in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis foribus & luctuosus esse posse iactantiam, & eo periculiosiorē, quo sub nomine seruitutis Dei decipit. Et Phil. dicitur in 4. Eth. q̄ superabundantia & inordinatus defectus ad iactantiam pertinet.

B AD PRIMUM ergo dicendū, quod quāuis ipse cultus exterior non sit a natura, tamen ad naturalem rationem pertinet, vt exteriorē cultū moderatur. Et secundum hoc nati sumus hanc virtutem suscipere, quae exteriorē cultum moderatur.

C AD SECUNDUM dicendū, q̄ illi qui in dignitatibus constituuntur, vel etiā ministri altaris, pretiosioribus vestibus quā ceteri induuntur, non p̄pter sui gloriam, sed ad significandam excellentiā sui ministerij, vel cultus diuini: & ideo in eis non est vitiosum. Vnde Aug. dicitur in 3. de doct. christiana. Quisquis sic vitur exterioribus reb. vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est, dum scilicet propter delicias, aut ostentationem talibus vitur. Similiter etiam ex parte defectus contingit esse peccatum, non tamen semper qui vilioribus quā ceteri vestibus vitur, peccat. Si enim hoc facit propter iactantiam, vel superbiam, ut se ceteris praeferat, vitium superstitionis est. Si autem hoc faciat propter macerationem carnis, vel humiliationem spiritus, ad virtutem temperantiae pertinet. Vnde Augustinus dicit in tertio de doctrina christiana. Quisquis restrictus reb. vitur quā se habeant mores eorum cum quibus vitur, aut temperatus, aut superstitiosus est. Praecipue autem tempeperit vilibus vestimentis uti his, qui alios & verbo, & exemplo ad poenitentiam hortantur: sicut fecerunt prophetae, de quibus Apostolus ibi loquitur. Vnde quadam glossa dicit Matthaei 3. Qui poenitentiam praedicat, habitum poenitentiae pretendit.

D AD TERTIUM dicendum, q̄ huiusmodi exterior cultus indicium quoddam est conditionis humanae. Secunda Secunda S. Thomae. FFF 3 12, &c

sumat: alioquin extensum superstitionis nomen hoc in loco videtur. In responsione ad tertium eiusdem articuli clare videtur, vir speculatiue, quam bene superius ad virtutem veritatis redunda fit moderatio exterioris motus, eo quod signum est interioris, quae est, vel esse debet, dispositionis animi. Eadem quippe ratio in hac littera modestia ornatus ad veritatis virtutem reducit.

Lib. 7. cap. 7. a medio text. mo 5.

Lib. 2. ca. 19. in medio, 10 mo 4.

Lib. 4. cap. 7. circa finem, praecipue.

Lib. 3. ca. 12. in principio, 3.

Lib. 3. ca. 22. circa principiū, 3.

Glo. ordinaria super illud Matr. 3. ipse autem Ioan. habebat vestimentum.

Supra Quaestione 169. Articulum secundum.
In ar. 2. eiusdem q. 169 dubia multa occurrunt circa mulie-
rum ornatu. Primi circa ipsam, quatenus est prouocatiuus
ad lasciuam. Et iuxta hoc in quoniam uertitur, An ornatu, p-
uocatiuus ad lasciuam ex sola intentione in hac specie reponat,
an etiam ex ipsa qua-
litate operis. Et est
ratio dubij, quia in
litera ex sola inten-
tione ornatu mulie-
bris ponitur peccat-
um mortale ob pro-
uocationem ad lasci-
uiam. Constat aut-
tem, quod prouo-
cari ad lasciuam,
est actus ex suo ge-
nere mortalis. In op-
positum autem est,
quod ornatu aliquis
secundum se dicitur
prouocatiuus ad las-
ciuam, ut cum ste-
dunt totum peccus
mulieres, & uiri for-
mam pudendorum.
¶ Secundum dubiu
est circa ornatu ut
excedit limites con-
suetudinis, quantum
ex hac parte illicitus
sit. Et est ratio dubij,
quia uidetur ad inue-
tio nouarum forma-
rum, seu figurarum
in uestibus & huius-
modi, mortale peccatum:
sicut uolare consuetudine
uoluer a
lem distincti habitus uirorum a mulieribus. Conuictio quip-
pe legis vim habet, & in foro conscientiae ligat. Deserit quo-
que secum damna multa huiusmodi nouitas, dum coguntur
alii ad nouos sumptus, adeo ut boni nobiles in pauperatē
in ea deueniant. In oppositum autem est, quia huiusmodi no-
uitates ad uanitatē uirū spectant: uana autem non sunt mor-
talia, sed uenialia ex suo genere.
¶ Tertium dubium est circa ornatu, ut est fucatorius. An, si
certe ratione constet, uel solum opinatiue, quod nisi superad-
datur aliqua circumstantia peccati mortalis, puta, propter luxu-
riam, aut contemptum Dei &c non est peccatum mortale. Et
est ratio dubij, quia quibusdam uidetur oppositum, & in li-
tera ratio nulla uidetur haberi.
¶ Quartum dubium est circa ornatu mulierum, ut est pretio-
sus, an debeat intelligi uirtute pretiosus absolute, puta, quia au-
reus & gemmaus: uel respectiue, puta, quod licet in se sit pre-
tiosus, tamen mulieri non est pretiosus. Et ratio dubij est,
quia communiter intelligitur respectiue. A principibus tamen
Apostolorum 1 Petri 3. & iad Timoth 2. expresse inhi-
betur ornatu mulierum aureus. Si enim non absolute pensaretur,
non uirtute aliter mulieribus inhi-
beretur.
¶ Quintum dubiu est circa ornatu uanū, An impudentur ma-
la inde sequentia ornatu se. Et est ratio dubij, quia hinc apparet
quod ipsi impudentur, quia dat operam rei illicitae: inde apparet
quod non ei impudentur, quia sequeretur hoc absurdum, quod mulier
ob ueniale peccatum ex suo genere, peccaret mortaliter sine
alia sua culpa. Patet sequela: quia si inde ab alijs concupiscitur,
ipsa sine alia est culpa, & tamen illi peccata illorum imputa-
rentur, quae sunt mortalia.
¶ Sextum dubium est circa ornatu clericorum ac religio-
sorum, An peccent mortaliter mutantes, aut uolantes habitum
suum. Et ratio potissima dubij est, quia uisus habet oppositu
eorum quae legibus sancita sunt. Videmus clericos cum co-
ma, cum sericis indumentis, & in ornamentis mularum exce-
dentes dominos temporales.
¶ Ad horum euidētiam sciendum est, quod exterior apparatus
ad tria secundum rectam rationem ordinatur. Primum, ad fomentum
corporis, & hoc est necessitatis, & propterea Deus fecit pri-
mis parentibus tunicas. Secundum, ad honestatem, & hoc est de
necessitate ex parte animae, sicut primum ex parte corporis.
Turpe enim est rationali animali pudenda manifesta deferre,
ut naturalis erubescētia restatur: & propterea primi parentes
fecerunt sibi perizonia prius prouidentes animae quam corpori.
Tertium, ad ornatu uel honoris, uel pulchritudinis: & ornatu
quidē honoris, licet omnino cois non sit, quoniam mortui mun-

Lib. 4. Ethic. 4. 7. 10. 5.

Opusc. 57. c. 8. Et la. 1. fi. et 1. cor. 7. ica. 7.

ARTICVLVS II.

Utrum ornatu mulierum sit sine peccato.

AD SECUNDVM sic proce-
ditur. Vt ornatu mulie-
rum non sit sine peccato mor-
tali. Omne enim quod est con-
tra praeceptum diuinae legis, est
peccatum mortale: sed ornatu
mulierum est contra praeceptu
diuinae legis. dicit enim 1. Petri 3.
Quarum, scilicet mulierum sit non
extrinsecus capillatura aut cir-
cundatio auris, aut indumenti
uestimentorum cultus. Vbi di-

do ab huius ornatu cura sine ex-
misterij omnibus cois est. Est qui
vt decepter ut iuxta illam proce-
Hoc aut recta ratio dicitur, ut quilibet
rabiliiter procedat in hac uirtute qui
cit gl. * Cyprianus. Serico & pur-
pura indute, Christum syncere
inducere non possunt. Aureo
margaritis adornate & moni-
bus, ornamenta mentis & coe-
poris perdidērunt: sed hono-
fit nisi per peccatum mortale.
ergo ornatu mulierum non pot-
esse sine peccato mortali.
¶ 2. Praet. Cyprianus dicit in li-
bro * de habitu uirginum.
Non uirgines tantum, aut ui-
duas, sed & nuptas puo, et
tiam omnes omnino feminas
admonendas, quod opus Dei,
& facturam eius, & plasma,
adulterare nullo modo debet
adhibito lauo colore, uel ni-
gro puluere, uel rubore, aut
quolibet lineamenta naua acco-
rumpente medicamine. & po-
flea * subdit: Manus Deo im-
runt, quādo illud quod dicitur
mauit, reformare contentantur.

uenit ergo maxime mulieribus ornatu
tur &c. et omni s. imitari naturam, & in
natura est prouocatiua ad in-
natus mulieribus secundum se sit prouocatiua
tiam, seu lasciuam, pro quanto. Licet ad sol-
nem apparentem. Verum quia natura uirtutis
magis mulieribus pulchritudo naturae, & mulieris
na est ad concupiscētia mulieris: alio
omnis naturalis: pulchritudo mulieris est
dam se est omnis pulchritudo uirtutis, ut
se impurandum est ad culpam, & propterea
se entiam mulieris. Et propterea in lege
& ornatu mulieribus est prouocatiua
& esse prouocatiuum non impurum
si ex alia culpa, puta, ex intentione prouocati-
¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quod concupiscētia
concupiscētia naturalis. Mulier namque prouocatiua
prouocatiua ad concupiscētia. Et quia natura
secundum se non est prouocatiua ad lasciuam
chritudo: ideo non est in specie uirtutis prouocatiua
scientiam secundum se, sicut nec pulchritudo mulieris
tentione uirtutis ornatu, seu pulchritudo mulieris
Et propterea nullus ornatu mulieribus est ad
prouocatiuus est ad lasciuam, sed ad lasciuam
¶ Ad obiectiōne autem de ornatu, & mulieribus
dij licet, primo, quod aliud est loqui de ornatu
est loqui de nuditate mulieribus, ad quod
solū totū peccus, sed reliqua. Nuditas loquitur
scdm se turpis est, & corruptiua pudicitiae
rū est qd de Romanis scribit Seneca. Et
sui plus adulteris in cubili uolē. Et
habitus ita, subtilis, seu diaphanus, &
mortalis peccatū uolueret. Est enim, si
lasciuia ex ipsa specie actiōnis, cum mulieribus
ingerit cois, oculis. Sed o. et quia peccatū
dis uirtus ac mulieribus. Sed o. et quia peccatū
pudicitiam, & ornatu ita cum habet
ti peccatū iuxta patriā merces, non est
rō diuersus est quia peccatū est ad
mi parentes genitalia ut cooperantur
habet ex ipsa in prouocare specie, ad
modo ut confert ad maiorem pudicitiam
dem rationis est cum pulchritudine, quia

num. Et licet turpis videatur huiusmodi consuetudo infestis, si tamen consideremus q̄ consuetudo tactus, qui plus viget, q̄ vilis, non vituperatur vbi consuetudo sunt ocula inter mulieres & viros, non v̄ vituperabilis consuetudo mulierum peccatum nudum deserentium. Forte. n. via sic a viris amantur, & eos diuertunt a maioribus criminibus. Vbi tñ consuetudo non est, inhiendum esset, & cito extirpanda ne cresceret qm̄ conditio ista qua esse effe pronocatum ad laicitiam, regulanda est, ne animi iuuenum mollescant. De virorum autem habitu, quo caligis videntur sic figuratis, vt virilibus membris accommodam eorum qua se formam praeferant, consuetudo ipsa testatur non esse mortiferū, & aliquibus forte nec veniale. De his. n. qua non sunt secundum se praua, non facile ferenda est sententia illiciti. Quod enim vni videtur turpe, aut impudicum, alteri, aut alibi non videtur turpe, aut impudicum.

¶ Ad secundum dubium de excessu consuetudinis dicitur, q̄ consuetudo est duplex. Quaedam inducens debitu legale, vt sunt illae super quarum obseruatione sunt exactiones, vel punitiones, vt si consuetum est dari esop consecrati Ecclesiam, vel puellam, vel p̄ aetori accipiendi officium, certum quid, talis. n. consuetudo habet vim legis. Et propterea exprimitur vt legaliter debita, quae ex huiusmodi consuetudine debentur. Alia est consuetudo inducens debitum morale tñ, vt si aliqui cōiue tum sit, q̄ transuentibus extraneis dominis eatur obuiā, aut q̄ asurgatur coram senioribus, & huiusmodi. Sicut. n. haec debita moralia, non legalia, qm̄ ad haec non coguntur hoies leges, sed moris honestate. Si igitur excessus ornatus violet consuetudinem legalem, perinde peccatur, ac si legē violasset. Et tñc peccatum iudicandum est iuxta qualitatē legis, puta, si esset per modum simplicis statuti, aut cum poena apposita, sed non graui: quoniam non esset mortalis transgressio sine contemptu. Si autem esset praecipitosa, aut cum poena excommunicationis, aut graui valde poena explicante in enonem legis, esse ad praecipendum, transgressio fm̄ se esset mortalis ratione praecipii. Si vero extendatur in ornatum non lex, nec consuetudo legalis, sed moralis tantum, veniale peccatum est ex suo genere: quia huiusmodi moris violatio nihil continet contra iustitiam, ac per hoc non est contra proximi dilectionem. Et qm̄ cōsuetudines circa vestes & ornatum lege municipali non firmatae, vbiq̄ terrarum videntur morales, non legales, vt testatur continua mutatio impunis: ideo excessus consuetudinis in ornatu, non est secundum se mortale peccatum.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum, quod huiusmodi excessus, cum nouitate praeteritum, est contra dilectionē proximi, quia coguntur alij exemplo ad huiusmodi sumptus, r̄sident, quod cum quilibet sequens malum exemplū nouitatis, seu excessus, voluntarie inserat sibi ipsi hoc damnū noui sumptus, & hoc fit praeter intentionē primi ornantis se notio excessu, vt sic, nulla iniustitia committitur contra proximum, nullus actus contra charitatē proximi fit per se loquendo. Grauius tamen peccant primi, viuentes nouitatib. occasionaliter damnosis. p̄ximo, praeferentes suae vanitatis affectum proximorum necessitati. Quia tamen excusare se possunt, dicendo, nō imitatur nos qui non possent, qui non vult, faciat vniuersi q̄ sumptus iuxta suas facultates, & non fit stultus: ideo nec contra charitatem, nec contra iustitiam actus iste est, valde tamen reprehensibilis p̄ multas deformitates & graues, quas habet, dū & cōiuetudo violatur, & occasio damni datur, & inanis gloria ac stultitia non sine scandalo committitur. De mutatione autē habitus virilis, vel feminei, ex litera satis habetur ab intelligētib. quod dum in multis casib. est licita, si ex leuitate fiat, nō excedit limites venialium. Si enim fm̄ se esset mortale, nullo casu licitū esset. Nec obstat diuinae legis prohibitio, q̄ iudiciali, vel ceremoniale praecipitū est, & euang. p̄ Christi gratiam.

¶ Ad tertiu dubium dicitur, quod certa ratione constat fucatum rium ornatum ex solo mortali contemptu, vel sine supradictis fieri mortale peccatum, vt in litera dicitur. Est aut ratio non tacita in litera. I. quia fucatio species est fictionis. Constat nāque quod fictio, nisi sit perniciosa, non est peccatum mortale: sicut de mendacio dicimus, quod solū perniciosum est mortale: Mulierū autem fucatio officiosa est ad pulchritudinem seruans, secundum se: sicut nec suprema pulchritudo naturalis. Quando enim vnus effectus potest ab arte & natura fieri, eiusdem rationis est si a natura, & si ab arte fiat, ut patet de sanitate. Et propterea si pulchritudo naturalis non est secundum se perniciosa, cōsequens est, quod nec pulchritudo artificialis secundum se sit perniciosa. Et si dicas, quod ars in fucō nō facit, sed mentitur pulchritudinem mulieris: respondetur, quod verum est, sed quantum ad propositum spectat, perinde est ac si faceret pulchritudinem: quoniam ratio mendacij opposita nō addit deformitatem mortalem ex hoc ipso, quod mentitur pulchritudinem non perniciosa. Et sic, quod vti capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus videtur licitum quā vti lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iste facit mulierem in veritate pulchram corā hominibus, suppledo naturae defectum in illius ornatu ideo actus iste non vt ad fucationē proprie spectare.

¶ Ad obiectionem in oppositum, quod alij aliter opinantur, dicitur, quod d̄ trepidauerunt timore, vbi non erat timor. ¶ Ad quartum dubium dicitur, quod d̄ proculdubio p̄nosus vitio se ornatus respectiue iudicandus est, Apollolōi autē verba vel exhortatorie, vel in casu, vt in litera d̄, accipiēda v̄r. Videtur autē mihi quod respiciēbant Apolloli ad tepus illud, in quo christianitatem proficentes abiectionibus cōter vrebatur, iuxta verbū gal. n. cilla Christi sum, & ideo me ostēdo seruilem personam. Et licet superfluitas ornatus in preciosis respectu personae sit vitiosa, si desit tamen contemptus, & malus moralitē finis, & lex, hoc est, loquendo de ipsa superfluitate fm̄ se, non est peccatum mortale, etiam si notabilis sit excessus: quāuis ignorantē quidam aliter crediderint, minus penetrantes naturam peccati mortalis. Nam ad peccatum mortale essigunt quod sit contra charitatem, & non sufficit quod sit contra aliquam virtutem. Maximus namque excessus contra liberalitatem non est peccatum mortale, nisi ad aliquod contra charitatem deducatur, puta, quod in pecunia ponatur finis vltimus, aut negentur proximo sua, & huiusmodi, vt patet ex supradictis. Notabilis quoque excessus in meriendo non est peccatum mortale, nisi ad perniciem, quae contra Deū aut proximum est, ducat. Etiam dictum est ab auctore, quod fucatio quantacumq; non est peccatum mortale, nisi per contemptū vel laicitiam, & non est dictum de fucatione parua, sed ablo lute. Constat autē quod inter ornatus mulierum, fucatio pessimum videtur tenere locum. Et si ipsa absolutē, ac per hoc fucatumq; sit, non est secundū se peccatum mortale, sed solum p̄ laicitiam, vel contemptum, cōsequens est ut male intellexerint dicentes, quod secundū doctore, communiter superfluitas notabiliter ornatus est peccatum mortale: oppositum si quidem hinc habes, & ratione probatur, quia non est actus iste contra Deum, ut patet: nec contra proximum, cum non fit ad damnum alterius, sed ad propriam vanitatem, nec contra seipsum, quoniam in nullo laedit seipsum, ut patet discurrendo per bona naturae & fortunae, nisi forte in fama, quia haberetur ut stultus, si primatus eius auro, & gemmis se ornaret. Relinquitur ergo quod superfluitas ornatus non est secundum se peccatum mortale.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

rium ornatum ex solo mortali contemptu, vel sine supradictis fieri mortale peccatum, vt in litera dicitur. Est aut ratio non tacita in litera. I. quia fucatio species est fictionis. Constat nāque quod fictio, nisi sit perniciosa, non est peccatum mortale: sicut de mendacio dicimus, quod solū perniciosum est mortale: Mulierū autem fucatio officiosa est ad pulchritudinem seruans, secundum se: sicut nec suprema pulchritudo naturalis. Quando enim vnus effectus potest ab arte & natura fieri, eiusdem rationis est si a natura, & si ab arte fiat, ut patet de sanitate. Et propterea si pulchritudo naturalis non est secundum se perniciosa, cōsequens est, quod nec pulchritudo artificialis secundum se sit perniciosa. Et si dicas, quod ars in fucō nō facit, sed mentitur pulchritudinem mulieris: respondetur, quod verum est, sed quantum ad propositum spectat, perinde est ac si faceret pulchritudinem: quoniam ratio mendacij opposita nō addit deformitatem mortalem ex hoc ipso, quod mentitur pulchritudinem non perniciosa. Et sic, quod vti capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus videtur licitum quā vti lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iste facit mulierem in veritate pulchram corā hominibus, suppledo naturae defectum in illius ornatu ideo actus iste non vt ad fucationē proprie spectare.

dum hoc videretur, q̄ artifices huiusmodi ornamenta preparantes mortaliter peccarent.

RESPON. Dicendum, q̄ circa ornamenta mulierum sunt eadem attendenda, quae supra* communiter dicta sunt circa exteriorem cultum, & insuper quoddam aliud speciale, q̄. f. muliebris cultus viros ad lasciuiam prouocat, fm̄ illud Proverb. 7. Ecce, mulier occurrit illi ornatu meretricio preparata ad decipiendum animas. Potest tamen mulier licite operam dare ad hoc, q̄ viro suo placeat, ne per eius contemptū in adulterium labatur. Vnde dicitur 1. ad Corinth. 7. q̄ mulier q̄ nupta est, cogitat q̄ sunt mūdi quod

est, sed quantum ad propositum spectat, perinde est ac si faceret pulchritudinem: quoniam ratio mendacij opposita nō addit deformitatem mortalem ex hoc ipso, quod mentitur pulchritudinem non perniciosa. Et sic, quod vti capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus videtur licitum quā vti lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iste facit mulierem in veritate pulchram corā hominibus, suppledo naturae defectum in illius ornatu ideo actus iste non vt ad fucationē proprie spectare.

¶ Ad obiectionem in oppositum, quod alij aliter opinantur, dicitur, quod d̄ trepidauerunt timore, vbi non erat timor. ¶ Ad quartum dubium dicitur, quod d̄ proculdubio p̄nosus vitio se ornatus respectiue iudicandus est, Apollolōi autē verba vel exhortatorie, vel in casu, vt in litera d̄, accipiēda v̄r. Videtur autē mihi quod respiciēbant Apolloli ad tepus illud, in quo christianitatem proficentes abiectionibus cōter vrebatur, iuxta verbū gal. n. cilla Christi sum, & ideo me ostēdo seruilem personam. Et licet superfluitas ornatus in preciosis respectu personae sit vitiosa, si desit tamen contemptus, & malus moralitē finis, & lex, hoc est, loquendo de ipsa superfluitate fm̄ se, non est peccatum mortale, etiam si notabilis sit excessus: quāuis ignorantē quidam aliter crediderint, minus penetrantes naturam peccati mortalis. Nam ad peccatum mortale essigunt quod sit contra charitatem, & non sufficit quod sit contra aliquam virtutem. Maximus namque excessus contra liberalitatem non est peccatum mortale, nisi ad aliquod contra charitatem deducatur, puta, quod in pecunia ponatur finis vltimus, aut negentur proximo sua, & huiusmodi, vt patet ex supradictis. Notabilis quoque excessus in meriendo non est peccatum mortale, nisi ad perniciem, quae contra Deū aut proximum est, ducat. Etiam dictum est ab auctore, quod fucatio quantacumq; non est peccatum mortale, nisi per contemptū vel laicitiam, & non est dictum de fucatione parua, sed ablo lute. Constat autē quod inter ornatus mulierum, fucatio pessimum videtur tenere locum. Et si ipsa absolutē, ac per hoc fucatumq; sit, non est secundū se peccatum mortale, sed solum p̄ laicitiam, vel contemptum, cōsequens est ut male intellexerint dicentes, quod secundū doctore, communiter superfluitas notabiliter ornatus est peccatum mortale: oppositum si quidem hinc habes, & ratione probatur, quia non est actus iste contra Deum, ut patet: nec contra proximum, cum non fit ad damnum alterius, sed ad propriam vanitatem, nec contra seipsum, quoniam in nullo laedit seipsum, ut patet discurrendo per bona naturae & fortunae, nisi forte in fama, quia haberetur ut stultus, si primatus eius auro, & gemmis se ornaret. Relinquitur ergo quod superfluitas ornatus non est secundum se peccatum mortale.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

¶ Ad quantum dubium de impuratione ad culpā dicitur, quod cum vnusquodque secundum propriam cautam iudicandū sit, & non secundum occasionem, propria autem causa concupiscentiae sit voluntas concupiscentis v̄r: mulier autem ornās se vane nec per se, nec per accidens volens se concupiscere.

Ar. praeced.

fel. non causa, sed occasio tantum sit ruinæ alterius, non est mulieri imputandus casus viri concupiscentis. Et quâvis det mulier operâ rei illicitæ, ex eius tamen opere non causatur ruina alterius, sed ex mala voluntate virorum. Et propterea euetus iste remotus & non intentus, non est ei imputandus: sicut nec pulcherrime mulieri vane egrediendi domo, imputandum est peccatum concupiscentium eâ, quâ non concupiscent, si domi fuisset. Et scias qd hæc omnia supradicta, vt toties expressum est, intel liguntur de ornatu sibi se. Propter iactantiam aut, aut superbiam, aut alium malû finê, iudicatio illum iuxta peccatû, quod ex illo malo sine committitur. Nam si iactantia illa est venialis, ornatus erit venialis, & si mortalis, erit mortalis. Et propterea in litera dicitur, qd propter iactantiam ornatus non

carum. Et propterea ita peccat mortaliter artifices idolorum, & aliorum ad eorum cultum. Nec obicit iuris concessio, quoniam mittuntur autem non bona, sed mala. Ad fm dicitur cum duplici diffinitione, qd

modo placeat viro. Et ideo si mulier coniugata ad hoc se ornent vt viro suo placeat, pot hoc facere absq; peccato. Ille aut mulieres q viros non habent, nec volunt hñe, & sunt in statu nõ habēdi, non pnt absq; peccato appetere placere virorū aspectibus ad concupiscendū: ga hoc est dare eis intentiū peccandi. Et si quidē hac intentione se ornent, vt alios prouocēt ad concupiscētiā, mortaliter peccant. Si aut ex quadā leuitate, vel etiā ex quadā vanitate pp iactantiā quandā, non semp est peccatū mortale, sed qñq; veniale: & eadē rō quantū ad hoc, est de viris. Vnde Aug. dicit in epistola ad Possidiū. Nolo vt de ornamentis auri, vel vestis propriam habeas in prohibēdo inīam, nisi in eis qui neq; cōiugati sunt, neq; coniugari cupientes, cogitare debent quō placeant Deo. Illi aut cogitant, q sunt mūdi, quō placeant vel viri vxoribus, vel mulieres maritis: nisi q capillos nudare feminas, quas et caput velare Apostolus iubet, nec maritatum decet. In quo in casu possent aliqua à peccato excusari, qñ hoc non fieret ex aliqua vanitate, sed pp contrariā consuetudinē: quāuis talis consuetudo non sit laudabilis.

ligi q sobrius, & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluis, & intercondus, & impudicus. Ad secundum dicendū, q mulierū fucatio, de qua Cyprianus loquitur, est qdam species fustionis, q non pot esse sine peccato. Vñ Aug. dicit in epistola ad Possidiū. Fucari figmētis, quo rubicundior, uel cādidior apparet, ad uulterina fallacia est, qua nõ dubito et ipsos maritos se uelle decipi, quib. solis. Amantis, pmittente sunt feminæ ornari fm ueniā, nõ fm imperiū. Non semper tñ talis fucatio est cū peccato mortali, sed solū qñ fit pp lasciuia, uel in Dei contemptū: in quib. casib. loquitur Cyprianus. Sciendū tñ q aliud est fingere pulchritudinē nõ habitā, & aliud occultare turpitudinē ex aliqua qd prouenietē, puta, ægritudine, uel aliquo humilimodi. Hoc enim est licitū: quia fm Apostolo. 1. ad Corinth. 12. Quæ putamus ignobiliora mēbra corporis esse, his honorem abundantorem circumdamus.

Episto. 73. pauli a pri cip. to. 3.

Ad sextum dubiū de clericorū abusu, dicendum occurrit illud uerbum Abrahæ ad diuicē, Si Moyses & prophetas nõ audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, crederet. Si legem pro nihilo habent, priuata scripturæ quem apud eos locum inuenient? Ip si ergo uiderint.

AD TERTIUM dicendū, q sicut dicitur * est, cultus exterior dicitur cōpeterē conditioni personæ fm cōem consuetudinē: & id eo de se uisiosum est q mulier utatur ueste uirilī, aut ecōuerſo, & fci pue quia hoc pot esse causa la sciuitæ, & specialiter prohibetur in lege: quia Gentiles tali murtione habitus utebant ad idololatria superstitionē. Pot tñ qñ hoc fieri sine peccato pp aliqua necessitatē, uel cā se occultandi ab hostib. uel propter defectum alterius uestimenti, uel propter aliquid aliud humilimodi.

elo. ordinata in prin cip. ad ca. 3. 4. 5. 6.

In responsione ad quartū eiusdem articuli circa discretionem artium licitarū ab illicitis, dubia plura occurrunt particularia. Primum est, an licitum sit edificare, seu reparare synagogas Iudæorum, & muschetas Maurorū. Et est ratio dubij, qd synagogas reparare, à iure cōcessum est, & nulla idolatria committitur tam in synagoga, quam in muscheta.

AD QUARTUM dicendū, q si qua ars ē ad faciendū aliqua opera, qb. hoies uti nõ pnt abique peccato, pñs artifices talia faciēdo peccatēt, ut pote pñes directe alijs occasione peccandi

Secundum est, an exercere artem gladiorum, & sagittarum factiuam tempore belli iniusti sit illicitum. Et est ratio dubij, quia tunc non venduntur nisi ad illicitum opus, & inuenitur in iure sub excommunicationis pœna prohibitum. extra. De sagittarijs, cap. Vnico.

diti sunt, excusari quoq; uidentur leges, qd lucri causa, excusari neicio. Immo et qd uolucris dubij casus. Debent autem haberi pntium stum est, bonam habentes æstimantur de suo pntiamis quo ad certitudinem fluctuant.

Tertium dubiū est, an artifices chartarum, & alearū peccēt. Et est ratio dubij, quia cōiter hoies uidentur uti istis ad malū.

Ad tertium dubiū dicitur qd sicet ornatus uulterina ne & male uul. & multe male. & tñ ubi hoc uulterina sit maior pars non facile patet, quoniam de quo uulterina mortale, minor uideatur pars errata, cuius ornatus & chartarum non facile dixerim, an maior pars peccet, nec no, & uideatur, q minor pars peccet, nec illa. Ex parte sicut ars illa non est prohibita, nec illa. Ex parte uideatur, quod aleis & chartis committitur peccatum uideatur ad malum, quoniam cum hoc uulterina

Quartum dubium est, an artifices curiosi, & uana admittentes peccent. Et ratio dubij uideatur, quia in litera hoc ponitur sub dubio, dum dicitur, nisi forte inueniēdo.

Ad quartum dicendū, q cum tam synagoga, q muscheta domus sit per se depurata ad superstitionum cultū licet vnus Dei, qñ uterq; ritus. s. iudaicus & mahometan⁹ superstitionosus est, cōsequens est vt cooperans ad adificationē et reparatoriā det operâ rei, cuius vnus est omnino illicitus, atq; mortale pec

...dum artificii, ex quo vendit id quod pot bene vti, & non vendit ut male vnamur: nec dicitur: et nec, an singuli ementes, male vnamur, cu collet: et q multu bene vnamur. Hoc n magis vti ad curam principis q artificis spectat, re, qm iste circa singulos versatur, quora conscientias nescit: & ad cu non spectat cura habere cois boni. Illa de versatur circa coe bonu, v. l. malum, quod ex multitudine scit. Et propterea auctor in littera non damnauit artifices in hoc casu, sed principem. Illud enim aduerte cofessor, quod dicitur: quod coiter homines istis ludis vterentur ad malu, & q artifex non esset e pers culpae: quia tn ludus hmoi no est fin suam ipse dem morale peccati, idco et no est fin suam ipse dem peccatum m orale faciendo aleas, & charas. Ad quartum dubium dicitur, q sine dubio adiuuatores superfluum, & curioforum peccat venialiter. A uhoritate apponit ly forte, quia possit contingere, q ex rationabili causa inueniant ea, qqa absolute censentur superflua, & curiosa. Vel dendum quod ly forte, non est dubitans, sed calum exprimitisac si dixisset, nisi in casu &c.

Super Questioni 170. Art. 1.

N. q. 170. occurrit nihil scribendum, nisi q ex calce primi articuli habet, vnde mirari non debes, si statum Ecclesiae de temperantiae actu possumo. I. circa ieiunia, minus seruatur: & quod si em dicit la tempora mutaretur, non fieret virtuti temperantiae iniuria. Ideo namque dominus noster Iesus Christus huiusmodi praeccepta determinate non dedit, vt possit Ecclesia statuere, & detinere prout expedit sibi libus, & diuersis locis ac temporibus diuersos modos indicare.

puta, si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idolatriae pertinentia. Si qua vero ars sit, cuius operibus homines possunt bene & male vti, sicut gladij, sagittae, & alia huiusmodi, vltus talium artium non est peccatum: & haec solae artes sunt dicende. Vnde Chrysofost. * dicit super Matth. Eas solum artes oportet vocare, quae necessariorum, & eorum quae continent vitam nostram, sunt tributivae, & constructivae. Si tamen operibus alicuius artis pluries aliqui male vterentur, quauis de se non sint illicitae, sunt tamen per officium principis ad ciuitate extirpandae. In documenta Platonis. Quia ergo mulieres licite se possunt ornare, vel ut conferant decentiam sui status, vel et aliquid superaddere vt placeant uiris, consequens est, q artifices talium ornamentorum non peccant in vltus talis artis: nisi forte inueniendo aliqua superflua & curiosa. Vnde Chrysost. dicit * super Matth. q etiam ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet. Etenim ad luxuriam deduxerunt, necessitatem eius corrumpentes, artem arti male committentes.

QVAESTIO CLXX.

De Praeceptis temperantiae, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de praecceptis temperantiae.

¶ Et Primo, De praecceptis ipsius temperantiae.

¶ Secundo, De praecceptis partium eius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum praeccepta temperantiae conuenienter in lege diuina tradantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q praeccepta temperantiae inconuenienter in lege diuina tradantur. Fortitudo enim est potior virtus, quam temperantia, vt supra dictu * est: sed nullum praecceptum fortitudinis ponitur inter praeccepta decalogi, q sunt potiora legis praeccepta: ergo inconuenienter inter praeccepta decalogi ponitur prohibitium adulterij, quod contrariatur temperantiae, vt ex supradictis * patet.

¶ 2. Praet. Temperantia non est solum circa venerea, sed etiam circa delectationem ciborum, & potuum. sed inter praeccepta decalogi non prohibetur aliquod vitium

A pertinens ad delectationem ciborum, & potuum: neque etiam pertinens ad aliquam aliam speciem luxuriae. ergo neque etiam debet poni aliquod praecceptum prohibens adulterium, quod pertinet ad delectationem venereorum.

¶ 3. Praet. Principalis est in intentione legislator inducere ad uirtutes, quam uitia prohibere. Ad hoc enim uitia prohibentur, ut uirtutum impedimenta tollantur: sed praeccepta decalogi sunt principaliora in lege diuina. ergo inter praeccepta decalogi magis debuit poni praecceptum aliquod affirmatiuum directe inducens ad uirtutem temperantiae, quam praecceptum negatiuum prohibens adulterium, quod ei directe opponitur.

IN CONTRARIUM est auctoritas Scripturae.

RESPON. Dicendum, quod sicut Aposto. dicit 1. ad Timoth. 6. Finis praeccepti charitas est, ad quam duobus praecceptis inducimur pertinentibus ad dilectionem Dei, & proximi: & ideo illa praeccepta in decalogo ponuntur, quae directius ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Inter uitia autem temperantiae opposita, maxime dilectioni proximi uidetur opponi adulterium, per quod aliquis usurpat sibi rem alienam, abutendo scilicet uxore proximi. Et ideo inter praeccepta decalogi praecipue prohibetur adulterium non solum secundum quod opere exercetur, sed etiam secundum quod corde concupiscitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod inter species uitiorum, quae opponuntur fortitudini, nulla est quae ita directe contrarietur dilectioni proximi, sicut adulterium, quod est species luxuriae, quae temperantiae contrariatur: & tamen uitium audaciae, quod opponitur fortitudini, quandoque solet esse causa homicidij, quod inter praeccepta decalogi prohibetur. Dicitur enim Eccl. 8. Cum audace non cas in uia ne forte grauet mala sua in te.

AD SECVDVM dicendum, quod gula non directe opponitur dilectioni proximi, sicut adulterium, neque aliqua alia species luxuriae. Non enim tanta fit iniuria patri per stuprum uirginis, quae non est eius connubio deputata, quanta fit iniuria uiro per adulterium, cuius corporis potestatem ipse habet, non uxor.

AD TERTIVM dicendum, quod praeccepta decalogi, ut supra dictum * est, sunt quaedam uniuersalia diuinae legis principia: unde oportet ea esse communia. Non poterant autem aliqua praeccepta communia affirmatiua de temperantia dari, quia vltus eius uariatur secundum diuersa tempora, sicut Aug. dicit in * lib. de bono coniugali, & secundum diuersas hominum leges, & consuetudines.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur in diuina lege praeccepta de uirtutibus annexis temperantiae.

AD SECVDVM sic proceditur. Vt, q inconuenienter tradantur in diuina lege praeccepta de uirtutibus annexis temperantiae. Praeccepta enim decalogi, ut dictum * est, sunt quaedam uniuersalia principia totius legis diuinae: sed superbia est initium omnis peccati, ut dicitur Eccl. 10. ergo inter praeccepta decalogi debuit aliquod poni prohibitium superbiae.

¶ Praet. Illa praeccepta maxime debent in decalogo poni per q homines maxime inclinantur ad legis impletionem, quia ista uidentur esse principalia: sed per humilitatem per quam homo Deo subijcitur, maxime uidetur

Q. 120. 27. 1

Ca. 15. 10. 6

Ar. praeced. ad 1.